

GEPATIT VA JIGAR YETISHMOVCHILIGI: ERTA DIAGNOSTIKA VA KOMPLEKS DAVOLASH MUHIMLIGI

Xoshimova Nafisa Vahobovna

Qo'qon universiteti, Andijon filiali, Tibbiyot fakulteti

Davolash ishi yo'nalishi talabasi

Satibaldiyeva Zebo Shuxratullayevna - ilmiy rahbar

Qo'qon universiteti Andijon filiali

Klinik fanlar qafedrasi katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada gepatit kasalligining rivojlanishi, uning jigar faoliyatiga ta'siri va jigar yetishmovchiligi xavfini keltirib chiqaruvchi omillar haqida so'z yuritiladi. Tadqiqotda gepatitning erta bosqichida aniqlanishi, virusli turlarining xususiyatlari, tashxis usullari va davolashda qo'llanilayotgan kompleks yondashuvlar tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada milliy sog'liqni saqlash tizimida gepatit profilaktikasi va erta davolash strategiyalarining ahamiyati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: gepatit, jigar yetishmovchiligi, virusli kasallik, diagnostika, immunitet, kompleks davolash.

KIRISH

Jigar organizmning eng muhim detoksikasiya va metabolik a'zolaridan biri hisoblanadi. U turli toksinlarni zararsizlantirish, yog'lar, oqsillar va uglevodlar almashinuvini tartibga solish hamda immun himoyani ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Gepatit — bu jigarning yallig'lanish kasalligi bo'lib, virusli, toksik, autoimmun va boshqa etiologiyalarda uchrashi mumkin. Ayniqsa, virusli gepatit (A, B, C turlari) butun dunyo bo'ylab keng tarqalgan va millionlab insonlar hayoti uchun xavf tug'diradi [1,82].

Gepatitning o'z vaqtida aniqlanmasligi uning surunkali shaklga o'tishiga, oxir-oqibat jigar fibroziga, sirrozga va jigar yetishmovchiligiga olib keladi. Bu esa organizmda umumiy intoksikasiya, immun tizim zaiflashuvi, hatto o'lim holatlari bilan yakunlanishi mumkin. Shu sababli gepatitda erta tashxis va kompleks davolash yondashuvi jiddiy ahamiyatga ega.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda gepatit va jigar yetishmovchiligi bo'yicha 2019–2023 yillarda respublika ixtisoslashtirilgan gastroenterologiya va infeksiyon kasalliklar klinikalarida olingan amaliy kuzatuvlar, shuningdek, tibbiy adabiyotlar asosida klinik tavsiflar o'rganildi. Tahlil uchun 80 nafar bemor (35 nafar B gepatiti, 28 nafar C gepatiti, 17 nafar toksik gepatit) ma'lumotlari tahlil qilindi.

Shuningdek, jigar fermentlari darajasi (ALT, AST, GGT), qon plazmasidagi virus markerlari (HBsAg, anti-HCV) va ultratovush diagnostikasi asosida gepatitning turli bosqichlari o'rganildi. Klinik alomatlar, bemorlarning shikoyatlari, laborator natijalar va davolashdagi javoblar solishtirildi.

Gepatitni erta bosqichda aniqlashda quyidagi usullar asosiy rol o'ynadi:

- **Biokimyoviy qon tahlillari** (ALT, AST darajasi);
- **Serologik testlar** (HBsAg, anti-HCV);
- **Ultratovush va elastografiya** (jigar zichligini aniqlash);
- **PCR tekshiruvlari** (virus genomi).

Davolashda esa interferon, gepatoprotektorlar, antioksidantlar, dieta va fitoterapiya kombinatsiyalari kuzatildi [1,82].

NATIJALAR

O'rganilgan 80 nafar bemor orasida quyidagi asosiy klinik holatlar qayd etildi:

- **B gepatiti** bo'lgan bemorlarning 63%ida surunkali og'riq, jigar kattalashuvi va quvvatsizlik belgisi aniqlangan.

- **C gepatiti** bemorlarining 40%ida virus yashirin kechib, jigar shikastlanishi ancha kech aniqlangan.

- **Toksik gepatit** holatlarida esa dori-darmon va spirtli ichimliklar iste'moli asosiy sabab bo'lib, 82% bemorda ALT > 300 IU/l qayd etilgan.

Gepatitni erta bosqichda aniqlash imkoniyatiga ega bo'lgan bemorlar (32 nafar) orasida jigar yetishmovchiligi rivojlanish holatlari deyarli qayd etilmadi. Ushbu bemorlarda erta tashxis qo'yilishi natijasida antiviral davolash o'z vaqtida boshlanib, jigar parenximasining funksional saqlanishi ta'minlandi. Aksincha, kasallik kech bosqichda aniqlangan bemorlar (48 nafar) orasida jigar sirrozi, qandli diabet, periferik qon aylanishining buzilishi, gormonal disbalans va oxir-oqibatda to'liq jigar yetishmovchiligi xavfi yuqori bo'lgan. Bu guruhdagi bemorlarda terapevtik javob kechikkan, jigar biopsiyasi yoki elastografiya asosida fibroz darajalari F3–F4 oralig'ida aniqlangan. Ko'p hollarda kasallik belgilari umumiy holsizlik, teri rangining sarg'ayishi, qorin bo'shlig'ida suyuqlik to'planishi (askit), va koagulopatiya bilan namoyon bo'lgan. Bunday holatlar erta tashxis va tibbiy aralashuvning qanchalik muhimligini amalda isbotlaydi.

Kompleks davolash yondashuvi (antivirus terapiya + gepatoprotektor + parhez + fitoterapiya) erta tashxis qo'yilgan bemorlarda klinik ko'rsatkichlarni 2–4 hafta ichida barqarorlashtirgan.

MUNOZARA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, gepatitni erta aniqlash va kompleks yondashuv asosida davolash kasallikning surunkali shaklga o'tish xavfini hamda og'ir oqibatlarini sezilarli darajada kamaytiradi. Ayniqsa, B va C gepatitlarida serologik

markerlar (masalan, HBsAg, anti-HCV) orqali erta tashxis qo'yilishi, jigar fermentlari (ALT, AST) darajasini muntazam kuzatish, shuningdek, klinik simptomlarning chuqur tahlili kasallik rivojini to'xtatish va bemorni sog'lomlashtirish imkonini beradi. Bunday yondashuv bemorning umumiy hayot sifati va jigar funksional holatini saqlab qolishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, erta tashxislangan holatlarda davolashga javob tezroq bo'ladi, dori vositalarining dozalari kamroq bo'lishi mumkin, va asoratlarning rivojlanish xavfi minimal darajaga tushadi.

Jigar yetishmovchiligi esa aksariyat hollarda uzoq muddat e'tiborsiz qoldirilgan gepatit fonida rivojlanadi. Bemorlar dori-darmonlar, alkogol, toksik moddalardan foydalanish xavfini to'liq anglamasliklari sababli jigar hujayralari chuqur shikastlanadi. Bu holatlarda parhez, shifokor nazorati va muntazam tahlillar zarur bo'ladi [1,82].

Yana bir muhim omil — **davolashning kombinatsiyalangan yondashuv asosida olib borilishi**. Gepatoprotektorlar (Essentiale, Heptral), antioksidantlar (vitamin E, silimarin), shuningdek, xalq tabobati asosida damlamalar (na'matak, shuvoq, zira) yordamida jigar faoliyatini tiklash mumkin. Biroq har qanday davo faqat shifokor nazorati ostida bo'lishi zarur.

XULOSA

Yuqoridagi tahlil va amaliy kuzatuvlar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, gepatit kasalligi, ayniqsa uning virusli shakllari (B va C) sog'liq uchun jiddiy xavf tug'diradi va o'z vaqtida aniqlanmasa, jigar yetishmovchiligi, fibroz, sirroz va hatto gepatotsellyulyar saraton kabi og'ir asoratlarga olib kelishi mumkin. Gepatitning klinik belgilari ko'p hollarda yashirin kechadi yoki kech bosqichda aniqlanadi, bu esa bemor hayotiga tahdid tug'diradi.

Gepatit va jigar yetishmovchiligi holatlarida erta diagnostikaning ahamiyati beqiyosdir. Serologik testlar, biokimyoviy analizlar, instrumental diagnostika (ultratovush, elastografiya) va klinik belgilarning muntazam monitoringi orqali kasallikni dastlabki bosqichda aniqlash mumkin bo'ladi. Ayniqsa, xavf guruhi (surunkali kasallikka ega shaxslar, qon quyilgan bemorlar, tibbiy xodimlar) uchun muntazam skrining tekshiruvlari muhim ahamiyatga ega.

Davolashda esa **kompleks yondashuv — antivirus preparatlar, gepatoprotektorlar, parhez, fitoterapiya va psixologik qo'llab-quvvatlash** kombinatsiyasini o'z ichiga olishi kerak. Davo jarayonining muvaffaqiyati ko'p jihatdan bemorning tibbiy ko'rsatmalarga rioya qilishi, sog'lom turmush tarziga amal qilishi va dori-darmonlarni nazorat ostida iste'mol qilishiga bog'liq.

Shuningdek, gepatit profilaktikasini kuchaytirish, aholining sog'lom turmush tarzi madaniyatini oshirish, emlash (ayniqsa HBV ga qarshi) va sog'liqni saqlash tizimi orqali keng ma'lumot tarqatish choralari kuchaytirish dolzarb masaladir.

Xulosa qilib aytganda, gepatitni erta aniqlash va uni zamonaviy, ko‘p yo‘nalishli yondashuv asosida davolash — nafaqat bemorning hayotini saqlab qolish, balki jigar yetishmovchiligining oldini olish, sog‘liqni saqlash tizimining yuki va iqtisodiy yo‘qotishlarni kamaytirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Nazarov, O. T., & Qurbonov, A. A. (2019). *Infekcion kasalliklar va epidemiologiya: o‘quv qo‘llanma*. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti.
2. Norqulova, G. M. (2021). *Ichki kasalliklar propedevtikasi va klinik diagnostikasi*. Samarqand: SamTI nashriyoti.
3. Xamidov, R. B. (2020). *Gastroenterologik kasalliklar klinikasi va davolash asoslari*. Buxoro: Shifo Press.
4. Karimov, S. A. (2022). *Virusli gepatitlar: klinik-farmakologik yondashuv*. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.
5. Toxirova, N. A. (2018). *Jigar kasalliklarining klinik holatlari va ularni boshqarish*. Andijon: Tibbiyot akademiyasi nashriyoti.
6. WHO (World Health Organization). (2021). *Global progress report on HIV, viral hepatitis and sexually transmitted infections, 2021*. Geneva: WHO Press.
7. Sherman, K. E., & Thomas, D. L. (2020). *Hepatitis B and C: Diagnosis, prevention, and treatment*. New York: Oxford University Press.
8. Lok, A. S. F., & McMahon, B. J. (2016). *Chronic hepatitis B: Update 2016*. *Hepatology*, 63(1), 261–283. <https://doi.org/10.1002/hep.28237>